

بررسی کتابخانه‌های آموزشگاهی بر اساس کندوکاوی اجمالی در آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش

موسی مجیدی^۱

چکیده

در این پژوهش بر اساس آخرین آمار رسمی سالانه وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵، مسایل مربوط به کتاب و کتابخانه و کتابدار آموزشگاه‌های کشور مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بر پایه یافته پژوهش در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵، ۱۵ میلیون دانش‌آموز و یک میلیون معلم و کارمند، به تعلیم و تربیت اشتغال داشته‌اند. در کل کشور ۱۴۵۲۴۱ آموزشگاه موجود بوده که فقط در ۲۲۱۱۸ آموزشگاه کتابخانه وجود داشته است. در نتیجه در ۱۲۳۱۲۳ باب آموزشگاه هیچ نوع کتابخانه‌ای موجود نبوده است. از این آمار سهم شهرها ۵۰۹۴۲ باب آموزشگاه و سهم روستاها ۷۲۱۸۱ باب آموزشگاه بوده است. به عبارت دیگر ۶/۷۵ درصد آموزشگاه‌ها در شهرها و ۷/۹۲ درصد آموزشگاه‌ها در روستاها، فاقد هر نوع کتابخانه‌ای بوده‌اند. در مجموع کتابخانه‌های آموزشگاهی ۵۰۳۵ نفر مرد و زن به عنوان کتابدار مشغول بوده‌اند که ۴۶۵۰ نفر (۳۵/۹۲ درصد) آن‌ها در شهرها و ۳۸۵ نفر (۶۵/۷ درصد) در روستاها شاغل بوده‌اند. کمبود کتابخانه و کتاب و کتابدار در روستاها محسوس‌تر و بیشتر است. از ۴۶/۵ میلیون جلد کتاب موجود در کتابخانه‌ها چهارپنجم آن‌ها در کتابخانه‌های آموزشگاهی شهرها و یک‌پنجم آن‌ها در کتابخانه‌های آموزشگاهی روستاها جای گرفته‌اند. آمار آموزش و پرورش از کیفیت و نوع کتاب‌ها هیچ نوع اطلاعی به دست نمی‌دهد. ولی پیشینه یافته‌ها نشان می‌دهد که با گردآوری مجموعه‌های غیر همگن، یکسویه و سلیقه‌ای در آموزشگاه‌ها، خواسته‌ها و نیازها و علاقه‌های واقعی دانش‌آموزان، نادیده گرفته شده است. نتیجه حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که کتابخانه‌های آموزشگاهی ایران، به طور کلی در وضعیت‌های نامطلوبی به سر می‌برند.

کلید واژه‌ها : کتابخانه‌های آموزشگاهی، آموزش و پرورش، داده‌های آماری، وزارت آموزش و پرورش.

۱. دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، دانشکده علوم انسانی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی

مقدمه

آموزش و پرورش برای رسیدن به هدف‌های خود، به منابع غنی و سرشار از دانستی‌ها و اطلاعات جدید نیاز دارد. بدون تردید، فرآیند تعلیم و تربیت چیزی جز اطلاع‌رسانی نیست. کتابخانه‌های آموزشی در صورتی که در نظام آموزشی به رسمیت شناخته شوند، بر پیشرفت اندیشه و فرهنگ دانش‌آموز عمیقاً اثر می‌گذارند. در این مرحله دانش‌آموز در می‌یابد که کتاب و کتابخانه را می‌تواند برای فراگیری واقعی به کار گیرد؛ به طوری که پس از پایان تحصیلات، دچار کم‌سوادی نشود. این کتابخانه‌ها می‌توانند امکان آموزش مستمر و نیز نوعی بازآموزی را در دنیای اختراع‌ها و دگرگونی‌های شگرف پیایی امروز به وجود آورند (ابرامی، هوشنگ، ۱۳۵۷)

می‌توانیم بگوییم که رشد و گسترش اطلاعاتی و کتابخانه‌های آموزشی، با رشد و پیشرفت دانش و اندیشه دانش‌آموزان و پیدایش تعالی و نوآوری در آن‌ها و بالندگی جامعه‌شان، رابطه مستقیم دارد. کتابخانه آموزشی خوب و کتاب‌های مناسب و کتابداران خیره، در واقع اصلی‌ترین وسیله برای کسب موفقیت در رسیدن به هدف‌ها و شیوه‌های آموزش و پرورش است. به سخن دیگر، مهم‌ترین وسیله و کار آموزش و پرورش، کتابخانه آموزشی و ابزارهای وابسته به آن است. کتابخانه، بهترین و کارآمدترین ابزار آموزشی است که می‌تواند گام به گام دانش‌آموز را در تفهیم و پیشبرد برنامه‌های درسی یاری دهد و او را از تنگنای درسی برهاند. البته این هدف‌ها در صورتی می‌تواند جامعه عمل به خود ببوشاند که کتابخانه‌ای با کتاب‌ها و کتابداران مناسب فراهم آید و در عملکرد آن، شیوه بهره‌گیری درست رعایت شود.

وجود کتابخانه به همان اندازه که برای دانش‌آموزان اهمیت دارد، برای معلمان نیز حایز اهمیت است. معلمان بیش از دانش‌آموزان به مطالعه و خواندن کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌اندوزی و روزآمد کردن دانش و تخصص خود نیازمند هستند.

بر اساس آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش کشورمان در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵، به طور دقیق ۱۴۹۳۰۰۸۴ دانش‌آموز در مقطع‌های گوناگون آمادگی، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، دبیرستان و پیش‌دانشگاهی (وکلاس‌های بزرگسالان) مشغول تحصیل بوده‌اند و ۱۰۹۸۸۴۵ نفر نیز در آموزشگاه‌ها و ادارات آموزش و پرورش کشورمان به تعلیم و تربیت دانش‌آموزان مذکور اشتغال داشته‌اند. اگر دو رقم مذکور را جمع کنیم، رقم ۱۶۰۲۸۹۲۹ به دست می‌آید. این رقم ۱۶ میلیون، ۲۳٪ جمعیت ۷۰ میلیون و خرده‌ای نفر (برابر سرشماری سال ۱۳۸۵) را در بر می‌گیرد. بدین ترتیب این ۱۵ میلیون جمعیت کودک و نوجوان و جوانانش آموزش و یک میلیون یاد دهنده دانش، به کتاب و کتابخانه و کتابدار فراوان نیازمندند.

هدف‌های پژوهش آن است که معلوم شود چه میزان از نیازهای ۱۶ میلیون دانش‌آموزان و معلمان کشور، نسبت به کتاب و کتابخانه و کتابدار برآورده شده است. نگارنده در گردآوری آمار و ارقام اصلی پژوهشی نفشی نداشته است بلکه آمار و ارقام حاصل شده و مطرح شده در این پژوهش را از کتابچه مفصل آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش که در هر سال تحصیلی یک بار گردآوری و نزدیکی‌های پایان سال تحصیلی منتشر می‌شود و نیز از اطلاعات و مواد خام موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی وزارت آموزش و پرورش به دست آورده است و جدول‌ها و نمودارها را با بهره‌گیری از اطلاعات موثق موجود تنظیم کرده است. لازم به یادآوری است که به دست آوردن آمار و ارقام مذکور، از عهده و توانایی یک فرد یا افراد متعدد به هیچ وجه ساخته نیست. چرا که سرشماری کل جامعه آماری دانش‌آموزان و معلمان و کتابخانه‌ها و دیگر ابزارهای آموزشی یک کشور بزرگ مثل ایران، فقط به وسیله کارکنان و عوامل متعدد دستگاهی مانند وزارت آموزش و پرورش ساخته است. وزارت آموزش و پرورش صدها کارمند و عامل به عنوان مسئول آمار در سی استان و صدها شهرستان و شهر کشور دارد که تخصص و تجربه و وظیفه

انجام این کار را بر عهده دارند و با بهره‌گیری از انواع پرسش‌نامه‌ها و فهرست‌ها، آمار ارقام مورد نیاز را به دست می‌آورند و مورد استفاده قرار می‌دهند. اما باید گفت که در این پرسشنامه‌ها و فهرست‌های متعدد تنظیم شده، متاسفانه پرسش‌های لازم و کافی در مورد کتاب‌ها و کتابخانه‌ها و کتابداران و دیگر ابزارهای اطلاع‌رسانی مطرح نشده و پاسخ‌های لازم نیز دریافت نشده است. به همین دلیل نمی‌توان بر اساس آمار و ارقام موجود، پرسش‌های اساسی متعدد را مطرح کرد و فرضیه‌هایی را پیش کشید و نسبت به اثبات آن‌ها اقدام کرد. اما در عین حال آمار و ارقام موجود، یعنی جدول‌ها و نمودارهای دقیق و مورد اطمینان و اعتمادی که نگارنده، آن‌ها را بر اساس آمار رسمی آموزش و پرورش تنظیم کرده است، خود به خود به برخی از پرسش‌ها پاسخ داده‌اند و فرضیه‌هایی را در زمینه کتاب و کتابخانه و کتابدار اثبات کرده‌اند که موضوع‌های مورد بررسی این پژوهش را تشکیل می‌دهند.

پیشینه‌های پژوهش

تا کنون بررسی‌های جامعی از وضعیت کتابخانه‌ها و تعداد و موضوع کتاب‌های کتابخانه و از تعداد و سطح اطلاعات کتابداران کل آموزشگاه‌های کشور انجام نگرفته است. این کار پژوهشی به دلیل وسعت و عظمت، کار دشواری است و فقط می‌توان در قالب یک طرح بزرگ تحقیقاتی به آن پرداخت. اما کارهای جزئی و در سطح محدود، وسیله چند نفر انجام شده که در زیر به تعدادی از آن‌ها که تا حدودی به پژوهش حاضر مربوط می‌شوند، اشاره می‌شود:

بیانی، (۱۳۵۶) کار تحقیقی تحت عنوان "بررسی وضع کتابخانه‌های دبیرستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۵۵-۵۶" انجام داده که به دلیل محدودیت مکانی و محدودیت جامعه آماری و گذشتن زمان طولانی از انجام آن، قابل تعمیم و استفاده نیست.

باب‌الحوائجی، (۱۳۶۶) کار تحقیقی تحت عنوان "علل عدم تداوم و پویایی کتابخانه‌های دبیرستانی در ایران" انجام داده است. جامعه آماری این تحقیق ۱۵ دبیرستان موجود انتخابی در تهران بوده است. در نتیجه‌گیری این تحقیق، مسایل و مشکلاتی مانند نکات زیر بیان شده است:

- (۱) کتابخانه‌های دبیرستانی فاقد کتابدار با رده سازمانی هستند و عمدتاً مربیان پرورشی که دوره خاصی ندیده‌اند، کتابخانه را اداره می‌کنند.
- (۲) اکثر منابع موجود مذهبی است و حتی کتب اجتماعی و داستانی نیز دارای زمینه‌های مذهبی است.
- (۳) اغلب کتابخانه‌های دبیرستانی فاقد کتب مرجع مانند دایره‌المعارف‌ها و لغت‌نامه‌ها هستند و اکثر کتاب‌های مرجع را تفاسیر قرآن تشکیل می‌دهند.
- (۴) رده‌بندی در کتابخانه‌ها وجود ندارد و اکثر کتب از طریق دفتر ثبت قابل بازیابی هستند.
- (۵) مکان کتابخانه‌های دبیرستانی بسیار نامناسب و غیر قابل دسترسی است.
- (۶) اغلب کتابخانه‌های دبیرستانی در اکثر مواقع روز بسته است.

و ...

البته جامعه آماری تحقیق محدود است و با این وجود، اغلب یافته‌های تحقیق در زمان ما قابل تسری است.

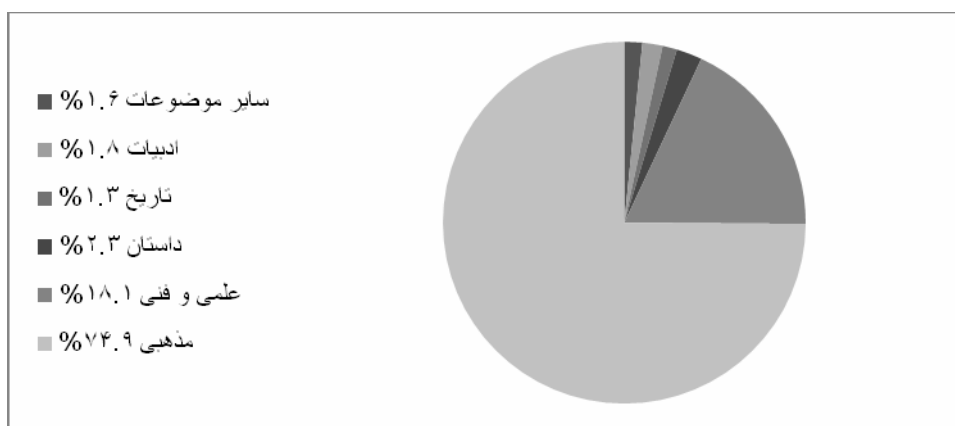
خسروی، (۱۳۷۳). پژوهشی تحت عنوان "کتابخانه‌های آموزشگاهی ایران" انجام داده است. جامعه آماری این پژوهش، عمدتاً کتابخانه‌های کلیه دبیرستان‌های کشور هستند. این آموزشگاه‌ها شامل ۵۹۳۵ واحد آموزشی دبیرستانی و از آن جمله تعدادی از آموزشگاه‌های ابتدایی و راهنمایی تحصیلی است. ۳۰۰ دانش‌آموز از کلیه آموزشگاه‌های کشور (شرکت‌کننده در اردوی دانش-آموزی) و ۷۰۰ دانش‌آموز از مناطق ۳ و ۱۳ تهران نیز با شیوه انتخاب تصادفی در آن شرکت داشته‌اند. یافته‌های پژوهش موضوعهای گوناگونی را در بر می‌گیرد که از آن

همه یافته های پژوهش ارزشمند و قابل تعمیم و تسری است. به نظر نگارنده از جالب ترین آن ها که می توان در این پژوهش از آن استفاده کرد دو موضوع به قرار زیر است:

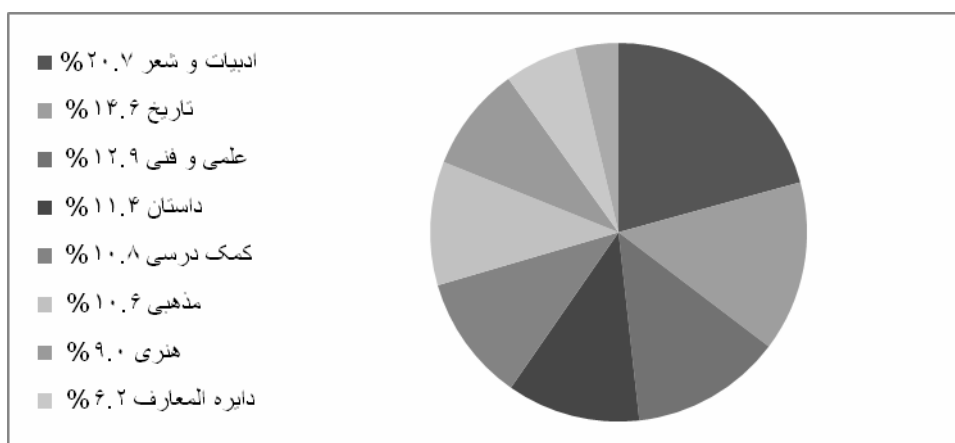
- ۱- توزیع فراوانی موضوع های کتاب های موجود کتابخانه های دبیرستانی
- ۲- توزیع فراوانی علایق دانش آموزان از نظر موضوع تعداد کتاب ها

این دو نمودار عینا در زیر آورده می شود. البته در نتیجه گیری پژوهش از آن ها بهره گیری شده است:

جمله می توان به موضوع های زیر اشاره کرد: آمار آموزشگاه های دارای کتابخانه و آموزشگاه های فاقد کتابخانه، تعداد کتاب های موجود، موضوع های کتاب های کتابخانه ها، نحوه رده بندی کتاب ها، دانش و اطلاعات اداره- کنندگان کتابخانه ها، امکانات کمک آموزشی و تجهیزات، زمان استفاده از کتابخانه و مکان مطالعه، تعداد اعضا و میزان امانت کتاب، بودجه کتابخانه ها.

نمودار توزیع فراوانی موضوع های کتاب های دبیرستانی

نمودار توزیع فراوانی علایق دانش آموزان از نظر موضوعی

تقی پور حیدری، (۱۳۷۴) در سال ۱۳۷۴ پایان نامه ای را در رشته کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی واحد تهران شمال با عنوان "طرح پیشنهادی سازمان و شبکه کتابخانه های آموزشی برای وزارت آموزش و پرورش

تفاوت پژوهش مزبور با پژوهش حاضر در این است که در پژوهش خسروی با شیوه تصادفی تعدادی از جامعه آماری مطرح و مورد بحث قرار گرفته اند. در حالی که در پژوهش حاضر در هر حال کلیه جامعه پژوهش مطرح است.

کشور" تهیه کرده که به طور غیر مستقیم به موضوع تحقیق حاضر مربوط می‌شود. نامبرده برای بهبود وضعیت اسفناک کتابخانه‌های آموزشگاهی طرح جامعی را برای سر و سامان دادن به کتابخانه‌های آموزشگاهی ارائه کرده است. در این طرح پس از بیان هدف ها، به اجزا، عناصر و ساختار سازمانی سازمان اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های آموزشگاهی می‌پردازد و بخش‌ها و وظایف و راه‌آده و توسعه کتابخانه‌های آموزشگاهی در سطح تمام استان‌های کشور

را به خوبی توضیح می‌دهد. طرح نامبرده در این پژوهش قابل بهره‌گیری نیست. در خارج ایران تحقیقی که به شکلی با این پژوهش ارتباط داشته باشد انجام نگرفته است.

شرح مختصر داده‌ها

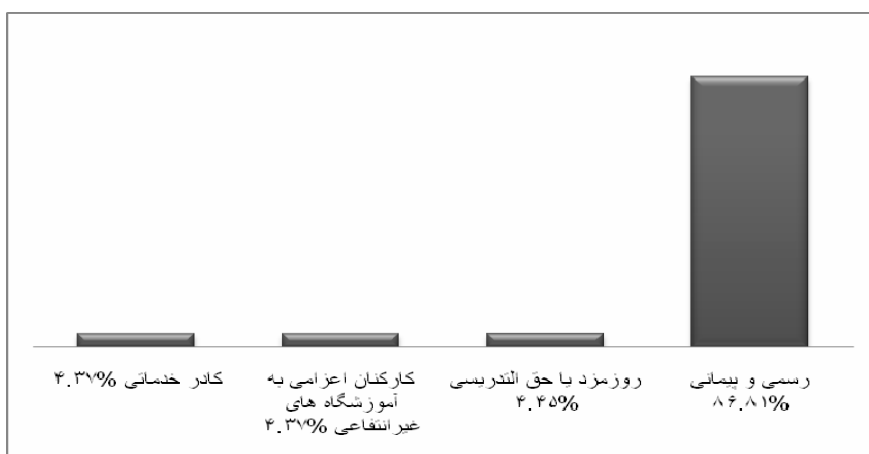
با بهره‌گیری از آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵، ۱۰ جدول آماری تنظیم شده که جدول‌های مذکور به ترتیب شماره به طور اجمالی شرح داده می‌شوند:

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی کارکنان آموزش و پرورش کشور بر حسب نوع استخدام در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

نوع استخدام	تعداد کارکنان	درصد
رسمی و پیمانی	۹۵۳۹۰۶	۸۶/۸۱
روزمزد یا حق‌التدریسی	۴۸۹۰۵	۴/۴۵
کارکنان اعزامی به آموزشگاه‌های غیرانتفاعی	۴۸۰۵۰	۴/۳۷
کادر خدماتی	۴۷۹۸۴	۴/۳۷
جمع	۱۰۹۸۸۴۵	۱۰۰

جدول شماره ۱ نشانگر آن است که مجموع کارکنان آموزش و پرورش ۱۰۹۸۸۴۵ نفر است. مجموع قریب به اتفاق آن‌ها (۸۶/۸۱ درصد) رسمی و پیمانی هستند. روزمزدها و حق‌التدریسی‌ها (۴/۴۵ درصد)، کارکنان

اعزامی به آموزشگاه‌های غیرانتفاعی و کارکنان خدماتی هر کدام نزدیک ۴۸۰۰۰ نفر (۴/۳۷ درصد) هستند. به هر حال همه این افراد شدیداً نیازمند کتابخانه آموزشگاهی هستند.

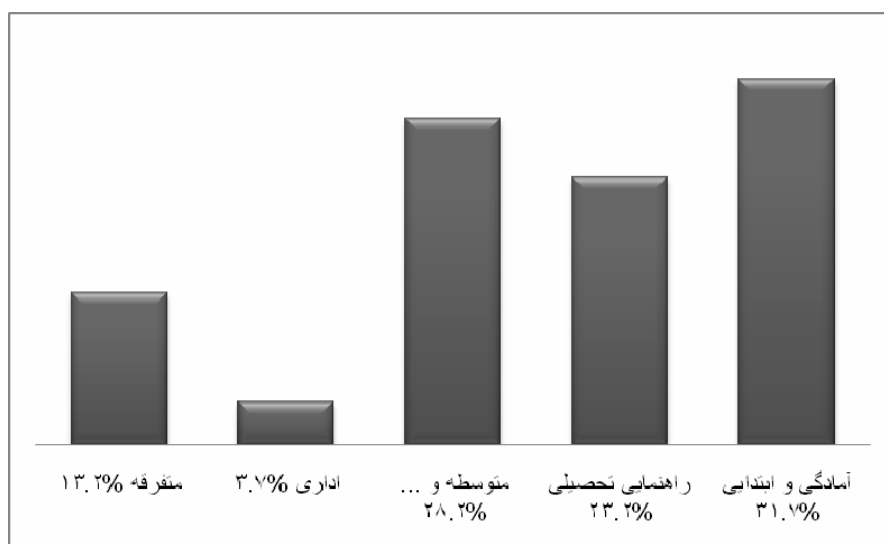
نمودار شماره ۱- توزیع فراوانی کارکنان آموزش و پرورش کشور بر حسب نوع استخدام در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی تعداد کارکنان آموزش و پرورش کشور بر حسب دوره تحصیلی در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

دوره تحصیلی	تعداد کارکنان	درصد
آمادگی و ابتدایی	۳۴۸۶۱۴	۳۱/۷
راهنمایی تحصیلی	۲۵۴۷۵۹	۲۳/۲
متوسطه و ...	۳۰۹۵۳۰	۲۸/۲
اداری	۴۱۰۰۳	۳/۷
متفرقه	۱۴۴۹۳۹	۱۳/۲
جمع	۱۰۹۸۸۴۵	۱۰۰

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که از مجموع ۱۰۹۸۸۴۵ نفر کارکنان، به ترتیب تعداد ۳۴۸۶۱۴ نفر (۳۱/۷ درصد) یعنی بیشترین تعداد در آمادگی و ابتدایی، ۳۰۹۵۳۰ نفر (۲۸/۲ درصد) در آموزشگاه‌های عمومی و ۲۵۴۷۵۹ نفر (۲۳/۲ درصد) در آموزشگاه‌های راهنمایی تحصیلی و ۴۱۰۰۳ نفر (۳/۷ درصد) در کار اداری و ۱۴۴۹۳۹ نفر (۱۳/۲ درصد) به طور متفرقه شامل روزمزدها و حق التدریسی، شاغلان آموزشگاه‌های غیرانتفاعی و کارکنان خدماتی هستند.

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که از مجموع ۱۰۹۸۸۴۵ نفر کارکنان، به ترتیب تعداد ۳۴۸۶۱۴ نفر (۳۱/۷ درصد) یعنی بیشترین تعداد در آمادگی و ابتدایی، ۳۰۹۵۳۰ نفر (۲۸/۲ درصد) در آموزشگاه‌های عمومی و ۲۵۴۷۵۹ نفر (۲۳/۲ درصد) در آموزشگاه‌های راهنمایی تحصیلی و ۴۱۰۰۳ نفر (۳/۷ درصد) در کار اداری و ۱۴۴۹۳۹ نفر (۱۳/۲ درصد) به طور متفرقه شامل روزمزدها و حق التدریسی، شاغلان آموزشگاه‌های غیرانتفاعی و کارکنان خدماتی هستند.

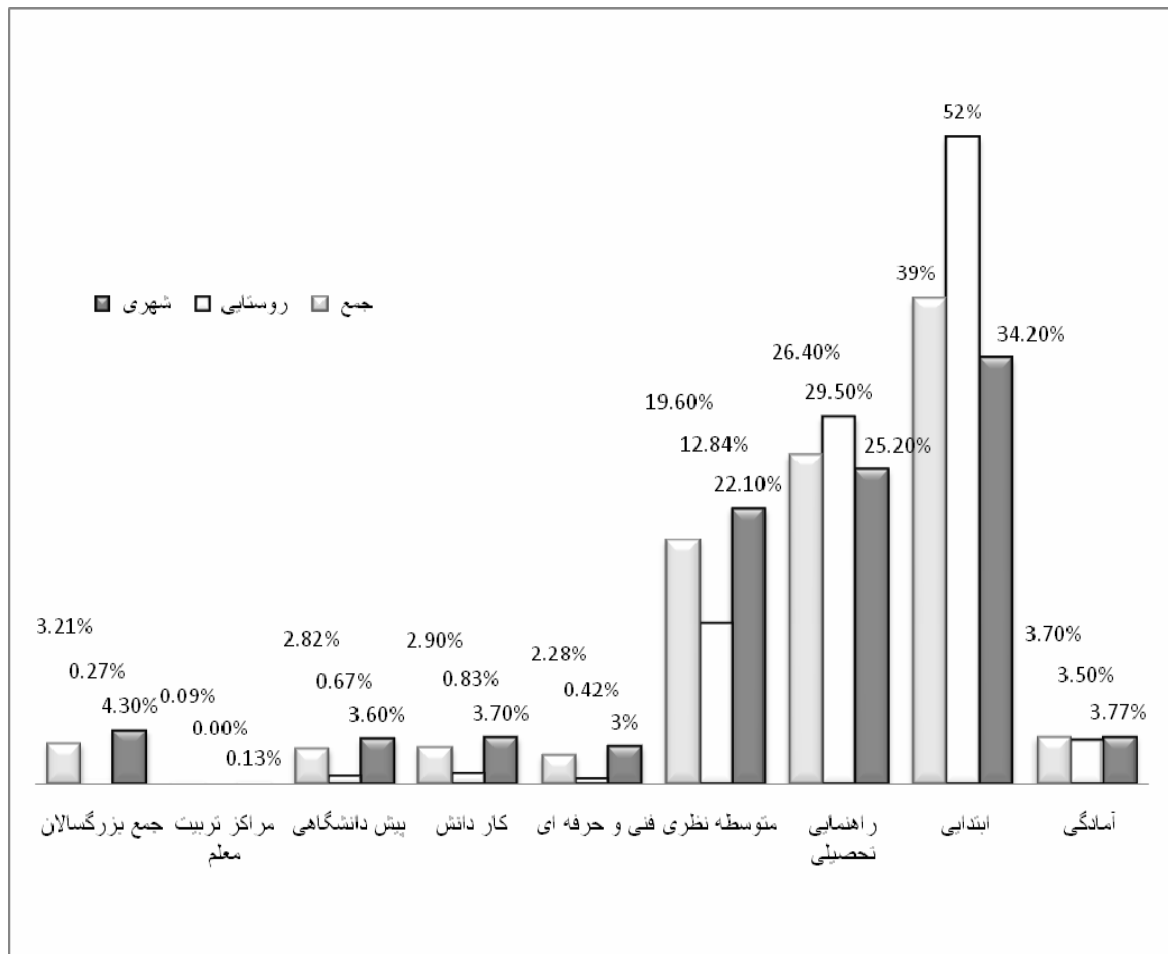
نمودار شماره ۲ - توزیع فراوانی تعداد کارکنان آموزش و پرورش کشور بر حسب دوره تحصیلی در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

جدول شماره ۳ - توزیع فراوانی دانش‌آموزان و بزرگسالان در دوره‌های مختلف تحصیلی شهر و روستا در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶

دوره تحصیلی	شهری	درصد	روستایی	درصد	جمع کل	درصد
آمادگی	۴۱۰۱۹۹	۳/۷۷	۱۴۲۷۳۳	۳/۵	۵۵۲۹۳۲	۳/۷
ابتدایی	۳۶۹۴۳۷۶	۳۴/۲	۲۱۳۳۴۷۵	۵۱/۹۷	۵۸۲۷۸۵۱	۳۹
راهنمایی تحصیلی	۲۷۲۷۶۷۰	۲۵/۲	۱۲۱۰۹۹۱	۲۹/۵	۳۹۳۸۶۶۱	۲۶/۴
متوسطه نظری	۲۳۹۳۸۹۰	۲۲/۱	۵۲۷۳۲۳	۱۲/۸۴	۲۹۲۱۲۱۳	۱۹/۶
فنی و حرفه‌ای	۳۲۳۵۱۸	۳	۱۷۳۳۵	۰/۴۲	۳۴۰۸۵۳	۲/۲۸
کار دانش	۳۹۹۷۴۳	۳/۷	۳۴۱۳۸	۰/۸۳	۴۳۳۸۸۱	۲/۹
پیش‌دانشگاهی	۳۹۳۸۳۴	۳/۶	۲۷۳۲۴	۰/۶۷	۴۲۱۱۵۸	۲/۸۲
مراکز تربیت معلم	۱۳۶۶۵	۰/۱۳	---	---	۱۳۶۶۵	۰/۰۹
جمع بزرگسالان	۴۶۸۷۶۲	۴/۳	۱۱۱۰۸	۰/۲۷	۴۷۹۸۷۰	۳/۲۱
جمع کل	۱۰۸۲۵۶۵۷	۱۰۰	۴۱۰۴۴۲۷	۱۰۰	۱۴۹۳۰۰۸۴	۱۰۰
درصد	۷۲/۵	---	۲۷/۵	---	۱۰۰	---

جدول شماره ۳ به آمار دانش‌آموزان اختصاص دارد. برابر این جدول در مجموع ۱۴۹۳۰۰۸۴ (حدود ۱۵ میلیون) دانش‌آموز در مقطع‌های مختلف مشغول تحصیل‌اند. مقطع‌های تحصیلی از نظر افزونی تعداد دانش‌آموز به ترتیب زیر قرار دارند: ابتدایی شهری ۳۴/۲ درصد، ابتدایی روستایی ۵۱/۹۷ درصد، جمع ابتدایی شهری و روستایی ۳۹ درصد؛ راهنمایی تحصیلی ۲۵/۲ درصد، راهنمایی تحصیلی روستایی ۲۹/۵ درصد، جمع راهنمایی تحصیلی شهری و روستایی ۲۶/۴ درصد؛ و متوسطه نظری شهری ۲۲/۱ درصد، متوسطه نظری روستایی ۱۲/۸۴ درصد، جمع متوسطه نظری شهری و روستایی ۱۹/۶ درصد؛ پس از آن‌ها به ترتیب آمادگی،

کار دانش، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و مراکز تربیت معلم قرار دارند. آمار دانش‌آموزان بزرگسال نیز که از آموزشگاه‌های موجود استفاده می‌کنند، در مجموع ۴۷۹۸۷۰ نفر است. از مجموع نزدیک ۱۵ میلیون دانش‌آموز، نزدیک ۱۱ میلیون دانش‌آموز (۲۷/۵ درصد) در شهرها و ۴ میلیون دانش‌آموز (۲۷/۵ درصد) در روستاها مشغول تحصیل هستند.

نمودار شماره ۳ - توزیع فراوانی دانش آموزان و بزرگسالان در دوره‌های مختلف تحصیلی شهر و روستا در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

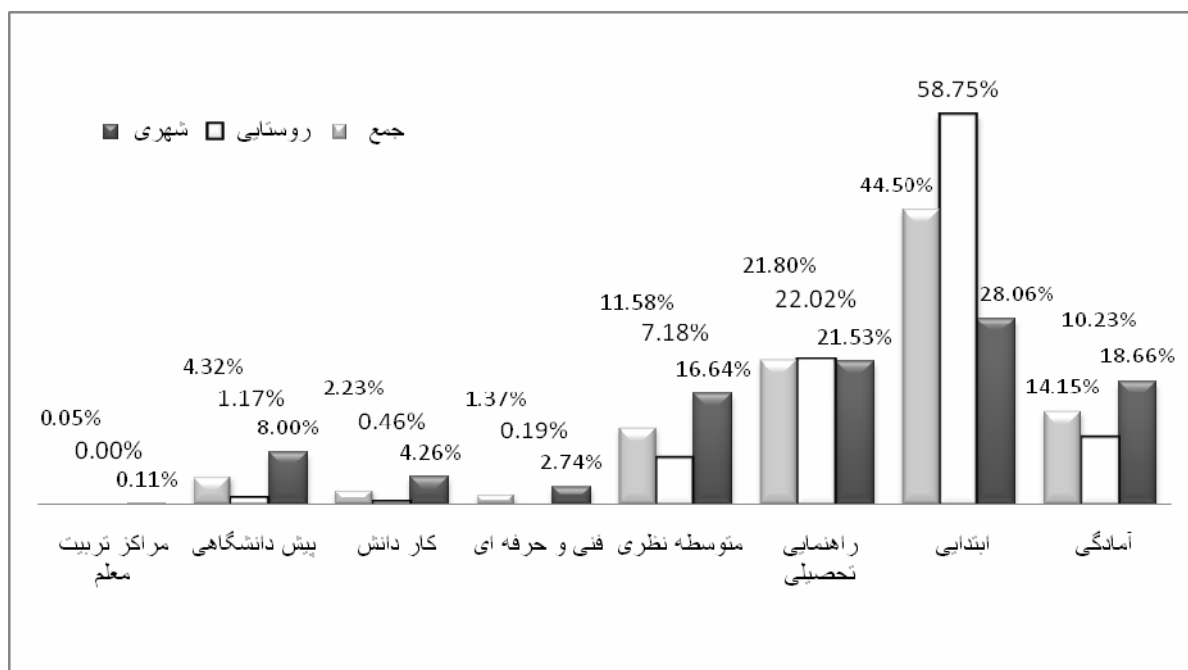
جدول شماره ۴ - توزیع فراوانی آموزشگاه‌های کشور در شهر و روستا در سال تحصیلی ۸۶/۱۳۸۵

دوره تحصیلی	شهری	درصد	روستایی	درصد	جمع کل	درصد
آمادگی	۱۲۵۷۷	۱۸/۶۶	۷۹۶۶	۱۰/۲۳	۲۰۵۴۳	۱۴/۱۵
ابتدایی	۱۸۹۱۲	۲۸/۰۶	۴۵۷۳۴	۵۸/۷۵	۶۴۶۴۶	۴۴/۵
راهنمایی تحصیلی	۱۴۵۰۹	۲۱/۵۳	۱۷۱۴۲	۲۲/۰۲	۳۱۶۵۱	۲۱/۸
متوسطه نظری	۱۱۲۱۴	۱۶/۶۴	۵۵۹۴	۷/۱۸	۱۶۸۰۸	۱۱/۵۸
فنی و حرفه ای	۱۸۴۶	۲/۷۴	۱۴۴	۰/۱۹	۱۹۹۰	۱/۳۷
کار دانش	۲۸۸۹	۴/۲۶	۳۵۷	۰/۴۶	۳۲۴۶	۲/۲۳
پیش دانشگاهی	۵۳۶۷	۸	۹۱۳	۱/۱۷	۶۲۸۰	۴/۳۲
مراکز تربیت معلم	۷۷	۰/۱۱	—	—	۷۷	۰/۰۵
جمع کل	۶۷۳۹۱	۱۰۰	۷۷۸۵۰	۱۰۰	۱۴۵۲۴۱	۱۰۰
درصد	۴۶/۴	—	۵۳/۶	—	۱۰۰	—

جدول شماره ۴، آمار آموزشگاه‌های کشور را در بر می‌گیرد. برابر این جدول در سطح ایران در مقطع‌های مختلف در مجموع ۱۴۵۲۴۱ باب آموزشگاه وجود دارد. تعداد آموزشگاه‌های ابتدایی ۶۴۶۴۶ (۴۴/۵ درصد) از همه مقاطع تحصیلی بیشتر و بیش از دو برابر راهنمایی تحصیلی

۳۱۶۵۱ (۲۱/۸ درصد) است و تعداد آموزشگاه‌های راهنمایی تحصیلی ۱۶۸۰۸ (۱۱/۵۸ درصد) است. تعداد آموزشگاه‌های روستایی ۷۷۸۵۰ باب (۵۳/۶ درصد) بیشتر از کل تعداد آموزشگاه‌های شهری ۶۷۳۹۱ (۴۶/۴ درصد) است.

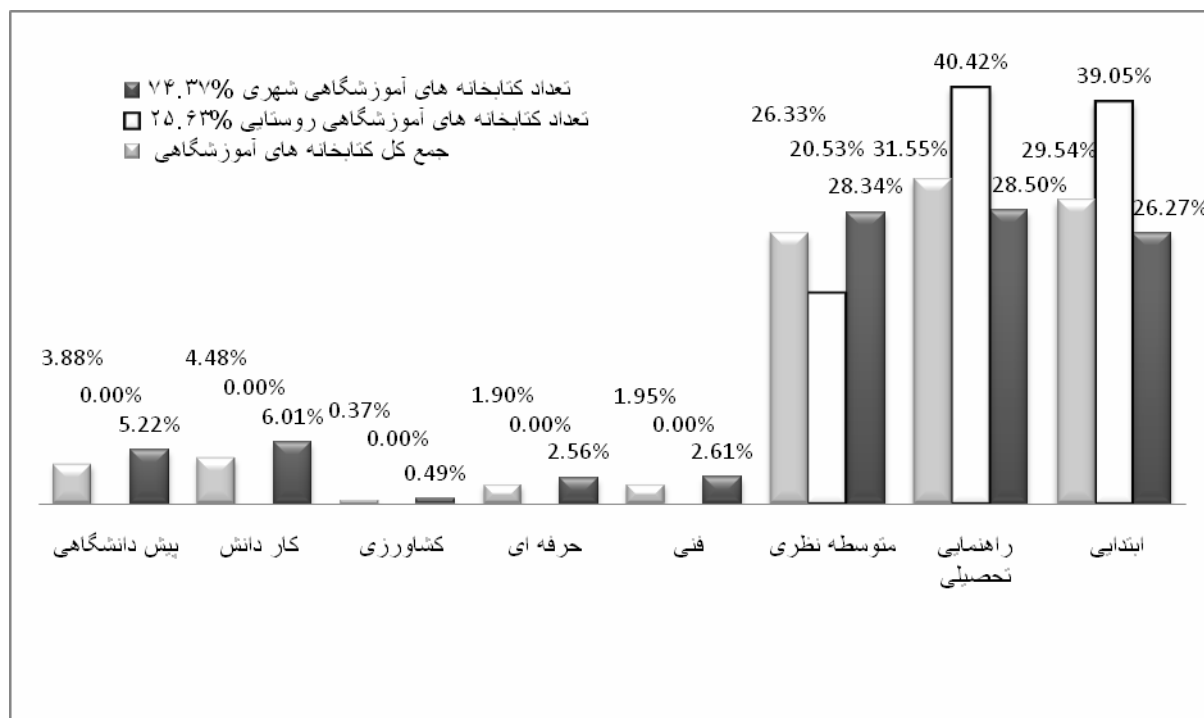
نمودار شماره ۴ - توزیع فراوانی آموزشگاه‌های کشور در شهر و روستا در سال تحصیلی ۱۳۸۵/۸۶

جدول شماره ۵ - توزیع فراوانی کتابخانه‌های آموزشی شهری و روستایی آموزش و پرورش کشور در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶

دوره تحصیلی	تعداد کتابخانه‌های آموزشی شهری	درصد	تعداد کتابخانه‌های آموزشی روستایی	درصد	جمع کل	درصد
ابتدایی	۴۳۲۱	۲۶/۲۷	۲۲۱۴	۳۹/۰۵	۶۵۳۵	۲۹/۵۴
راهنمایی تحصیلی	۴۶۸۸	۲۸/۵	۲۲۹۱	۴۰/۴۲	۶۹۷۹	۳۱/۵۵
متوسطه نظری	۴۶۶۱	۲۸/۳۴	۱۱۶۴	۲۰/۵۳	۵۸۲۵	۲۶/۳۳
فنی	۴۳۰	۲/۶۱	—	۰	۴۳۰	۱/۹۵
حرفه‌ای	۴۲۱	۲/۵۶	—	۰	۴۲۱	۱/۹
کشاورزی	۸۱	۰/۴۹	—	۰	۸۱	۰/۳۷
کار دانش	۹۸۹	۶/۰۱	—	۰	۹۸۹	۴/۴۸
پیش‌دانشگاهی	۸۵۸	۵/۲۲	—	۰	۸۵۸	۳/۸۸
جمع	۱۶۴۴۹	۱۰۰	۵۶۶۹	۱۰۰	۲۲۱۱۸	۱۰۰
درصد	۷۴/۳۷	—	۲۵/۶۳	—	—	—

کتابخانه های آموزشگاهی ابتدایی و راهنمایی تحصیلی روستایی به ترتیب با رقم های ۲۲۱۴ و ۲۲۹۱ در حد نصف کتابخانه های آموزشگاهی شهری است و تعداد ۱۱۶۴ کتابخانه متوسطه عمومی روستایی در حد یک چهارم کتابخانه های متوسطه عمومی شهری است. به قرار معلوم در هیچ کدام از رشته های فنی، حرفه ای، کشاورزی، کاردانش و پیش دانشگاهی در روستاهای ایران کتابخانه ای وجود ندارد.

در جدول شماره ۵، در میان دوره های تحصیلی شهری، کتابخانه های راهنمایی تحصیلی شهری ۴۶۸۸ باب (۲۸/۵ درصد) از همه دوره های تحصیلی بیشتر است. پس از آن تعداد کتابخانه های متوسطه عمومی شهر با ۴۶۶۱ باب (۲۸/۲۴ درصد) در درجه دوم و کتابخانه های آموزشگاه های ابتدایی شهری با ۴۳۲۱ باب (۲۶/۲۷ درصد) در درجه سوم قرار دارد.

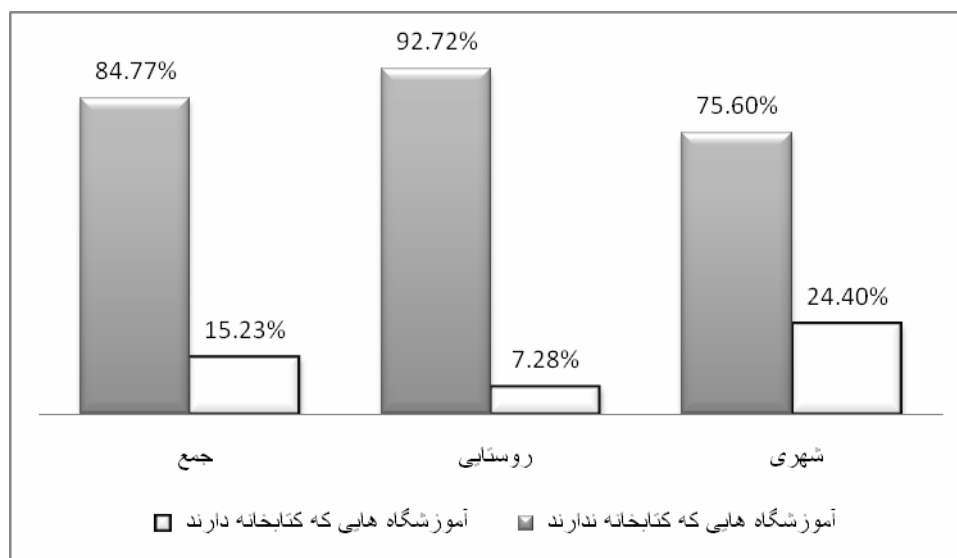
نمودار شماره ۵- توزیع فراوانی کتابخانه های آموزشگاهی شهری و روستایی و پرورش کشور در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

جدول شماره ۶- توزیع فراوانی آموزشگاه های با کتابخانه و بدون کتابخانه

شرح	شهری	روستایی	درصد	جمع کل	درصد
آموزشگاه هایی که کتابخانه دارند	۱۶۴۴۹	۵۶۶۹	۷/۲۸	۲۲۱۱۸	۱۵/۲۳
آموزشگاه هایی که کتابخانه ندارند	۵۰۹۴۲	۷۲۱۸۱	۹۲/۷۲	۱۲۳۱۲۳	۸۴/۷۷
جمع	۶۷۳۹۱	۷۷۸۵۰	۱۰۰	۱۴۵۲۴۱	۱۰۰

۲۲۱۱۸ (۱۵/۲۳ درصد) آموزشگاه‌های شهری و روستایی به ظاهر کتابخانه دارند و ۱۲۳۱۲۳ (۸۴/۷۷ درصد) آموزشگاه‌های شهری و روستایی اصلاً کتابخانه ندارند.

برابر جدول شماره ۶، در شهرها ۱۶۴۴۹ (۲۴/۴ درصد) آموزشگاه‌ها به ظاهر کتابخانه دارند و ۵۰۹۴۲ (۷۵/۶ درصد) آموزشگاه‌ها کتابخانه ندارند. در روستاها ۵۶۶۹ (۷/۲۸ درصد) آموزشگاه‌ها به ظاهر کتابخانه دارند و ۷۲۱۸۱ (۹۲/۷۲ درصد) آموزشگاه‌ها کتابخانه ندارند. در مجموع

نمودار شماره ۶ - توزیع فراوانی آموزشگاه‌های با کتابخانه و بدون کتابخانه

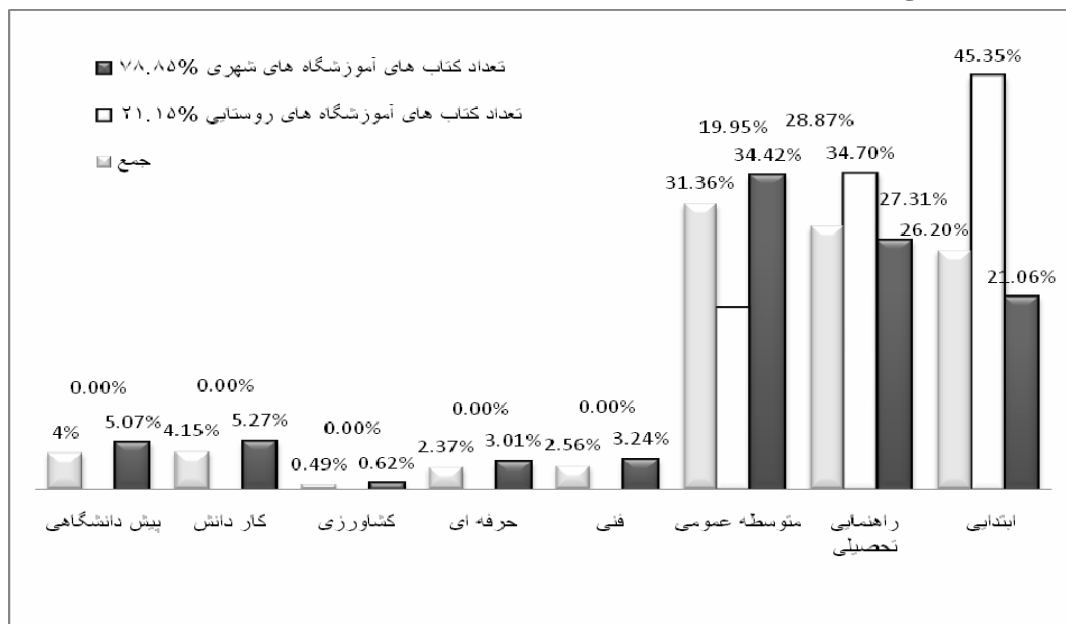
جدول شماره ۷ - توزیع فراوانی کتاب‌های کتابخانه‌های آموزشگاهی شهری و روستایی آموزش و پرورش کشور در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

دوره تحصیلی	تعداد کتاب‌های آموزشگاه‌های شهری	درصد	تعداد کتاب‌های آموزشگاه‌های روستایی	درصد	جمع کل	درصد
ابتدایی	۷۷۲۴۷۵۰	۲۱/۰۶	۴۴۶۱۹۳۷	۴۵/۳۵	۱۲۱۸۶۶۸۷	۲۶/۲
راهنمایی تحصیلی	۱۰۰۱۴۸۶۸	۲۷/۳۱	۳۴۱۵۰۰۸	۳۴/۷	۱۳۴۲۹۸۷۶	۲۸/۸۷
متوسطه عمومی	۱۲۶۲۲۷۹۶	۳۴/۴۲	۱۹۶۳۱۵۱	۱۹/۹۵	۱۴۵۸۵۹۴۷	۳۱/۳۶
فنی	۱۱۸۹۵۱۷	۳/۲۴	—	۰	۱۱۸۹۵۱۷	۲/۵۶
حرفه ای	۱۱۰۴۴۶۴	۳/۰۱	—	۰	۱۱۰۴۴۶۴	۲/۳۷
کشاورزی	۲۲۸۰۷۲	۰/۶۲	—	۰	۲۲۸۰۷۲	۰/۴۹
کار دانش	۱۹۳۲۱۲۳	۵/۲۷	—	۰	۱۹۳۲۱۲۳	۴/۱۵
پیش‌دانشگاهی	۱۸۵۹۳۵۹	۵/۰۷	—	۰	۱۸۵۹۳۵۹	۴
جمع	۳۶۶۷۵۹۴۹	۱۰۰	۹۸۴۰۰۹۶	۱۰۰	۴۶۵۱۶۰۵۵	۱۰۰
درصد	۷۸/۸۵	—	۲۱/۱۵	—	۱۰۰	—

جدول شماره ۷ به تعداد مجموع کتاب های موجود در کتابخانه های آموزشگاه های شهری و روستایی اختصاص دارد. تعداد کتاب های کتابخانه های آموزشی شهری به ترتیب اولویت به شرح زیر هستند : متوسطه عمومی ۱۲۶۲۲۷۹۶ جلد (۳۴/۴۲ درصد)، راهنمایی تحصیلی ۱۰۰۱۴۸۶۸ جلد (۲۷/۳۱ درصد) و ابتدایی ۷۷۲۴۷۵۰ جلد (۲۱/۰۶ درصد). کمترین کتاب ها با ۲۲۸۰۷۲ جلد (۰/۶۲ درصد) به مقطع کشاورزی مربوط است.

راهنمایی تحصیلی ۳۴۱۵۰۰۸ (۴۵/۳۵ درصد)، راهنمایی تحصیلی ۳۴۱۵۰۰۸ (۳۴/۷ درصد) در (درصد) و متوسطه عمومی ۱۹۶۳۱۵۱ (۱۹/۹۵ درصد) . در سایر مقطع های تحصیلی روستایی کتابخانه و کتابی وجود ندارد.

از کل مجموع ۴۶۵۱۶۰۵۵ جلد کتاب، ۳۶۶۷۵۹۴۹ جلد (۷۸/۸۵ درصد) در کتابخانه های آموزشی شهری و ۹۸۴۰۰۹۶ جلد (۲۱/۱۵ درصد) در کتابخانه های آموزشی روستایی قرار دارد.

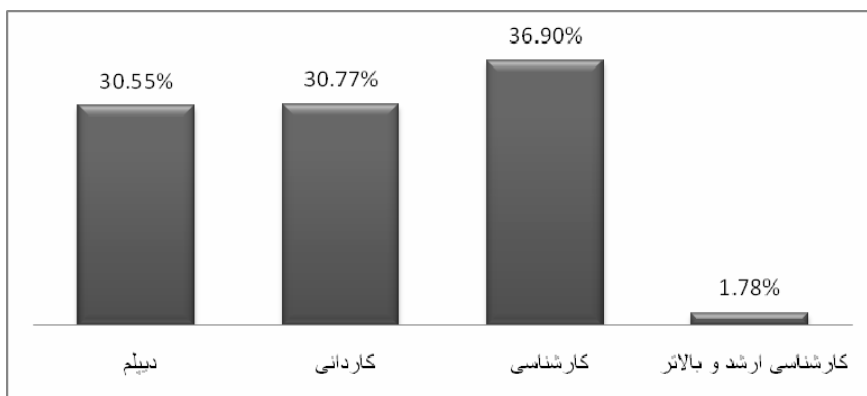
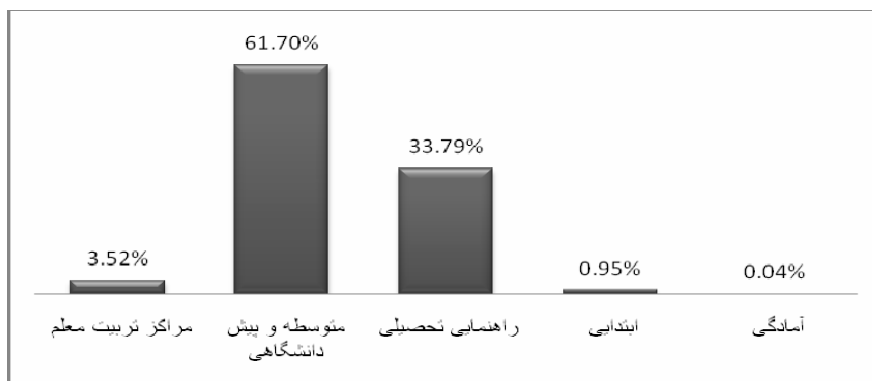
نمودار شماره ۷- توزیع فراوانی کتاب های کتابخانه های آموزشی شهری و روستایی آموزش و پرورش کشور در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

جدول شماره ۸- توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش کشور در مناطق شهری در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

دوره تحصیلی	کارشناسی ارشد و بالاتر	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	جمع کل	درصد
آمادگی	۰	۱	۰	۱	۲	۰/۰۴
ابتدایی	۰	۵	۱۳	۲۶	۴۴	۰/۹۵
راهنمایی تحصیلی	۱۳	۴۴۶	۶۵۳	۴۵۹	۱۵۷۱	۳۳/۷۹
متوسطه و پیش دانشگاهی	۶۴	۱۱۹۶	۷۱۲	۸۹۷	۲۸۶۹	۶۱/۷
مراکز تربیت معلم	۶	۶۸	۵۳	۳۷	۱۶۴	۳/۵۲
جمع	۸۳	۱۷۱۶	۱۴۳۱	۱۴۲۰	۴۶۵۰	_____
درصد	۱/۷۸	۳۶/۹	۳۰/۷۷	۳۰/۵۵	_____	۱۰۰

کتابداران با مدرک تحصیلی کارشناسی ۱۷۱۶ نفر (۳۶/۹ درصد) بیشترین و کتابداران با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر ۸۳ نفر (۱/۷۸ درصد) کمترین هستند. تعداد کتابداران کاردانی و دیپلم تقریباً برابر و به ترتیب ۱۴۳۱ و ۱۴۲۰ نفر (۳۰/۷۷ درصد و ۳۰/۵۵ درصد) هستند.

این جدول گویای آمار کتابداران مرد و زن در مناطق شهری است. مجموع کتابداران شهری ۴۶۵۰ نفر است که کمترین کتابداران ۲ نفر (۰/۰۴ درصد) در آمادگی و بیشترین کتابداران به ترتیب ۲۸۶۹ نفر (۶۱/۷۰ درصد) در متوسطه و پیش‌دانشگاهی و پس از آن در درجه دوم ۱۵۷۱ نفر (۳۳/۷۹ درصد) در راهنمایی تحصیلی است. تعداد

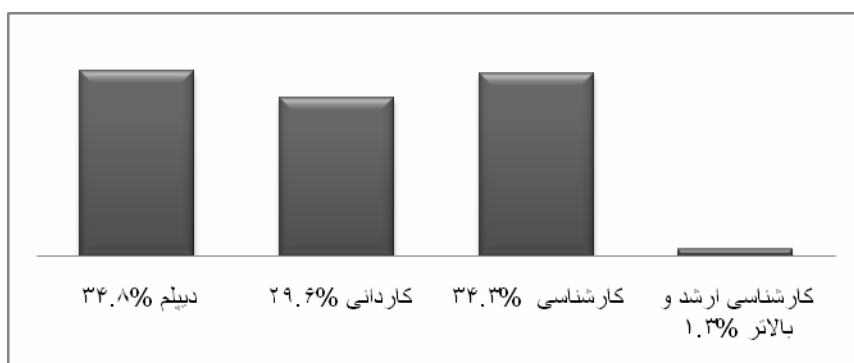
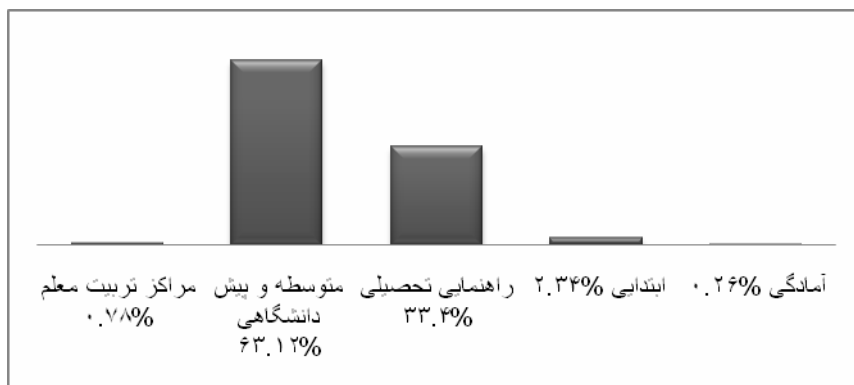
نمودار شماره ۸ - توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش کشور در مناطق شهری در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

جدول شماره ۹ - توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش مناطق روستایی در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

دوره تحصیلی	کارشناسی ارشد و بالاتر	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	جمع کل	درصد
آمادگی	۰	۰	۱	۰	۱	۰/۲۶
ابتدایی	۰	۲	۲	۵	۹	۲/۳۴
راهنمایی تحصیلی	۱	۴۲	۴۹	۳۷	۱۲۹	۳۳/۴
متوسطه و پیش‌دانشگاهی	۴	۸۸	۶۰	۹۱	۲۴۳	۶۳/۱۲
مراکز تربیت معلم	۰	۰	۲	۱	۳	۰/۷۸
جمع	۵	۱۳۲	۱۱۴	۱۳۴	۳۸۵	—
درصد	۱/۳	۳۴/۳	۲۹/۶	۳۴/۸	—	۱۰۰

کار هستند. تعداد کتابداران کارشناسی، کاردانی و دیپلم به ترتیب ۱۳۲ نفر (۳۴/۳ درصد)، ۱۱۴ نفر (۲۹/۶ درصد) و ۱۳۴ نفر (۳۴/۸ درصد) هستند. فقط ۵ نفر (۱/۳ درصد) کتابدار کارشناسی ارشد و بالاتر در مجموع آموزشگاه های کشور به عنوان کتابدار مشغول هستند.

برابر جدول شماره ۹، در مجموع ۳۸۵ نفر ظاهراً در روستاها به کار کتابداری مشغول هستند. بیشترین کتابداران ۲۴۳ نفر (۶۳/۱۲ درصد) در متوسطه و پیش دانشگاهی و ۱۲۹ نفر (۳۳/۴ درصد) در راهنمایی تحصیلی و کمترین یعنی فقط ۱ نفر با سمت کتابداری در آمادگی مشغول به

نمودار شماره ۹ - توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش مناطق روستایی در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

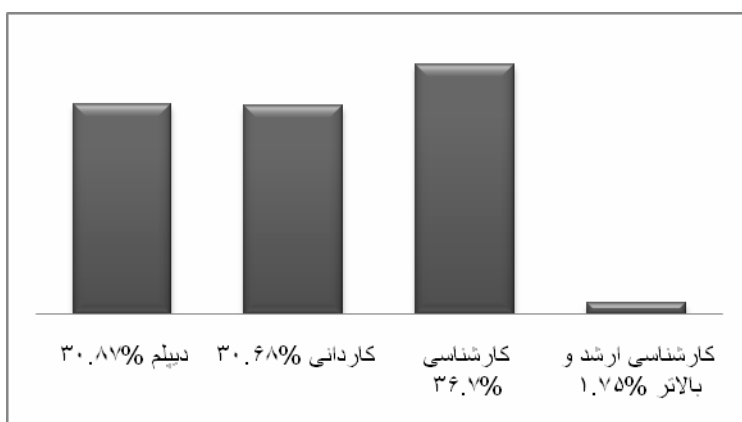
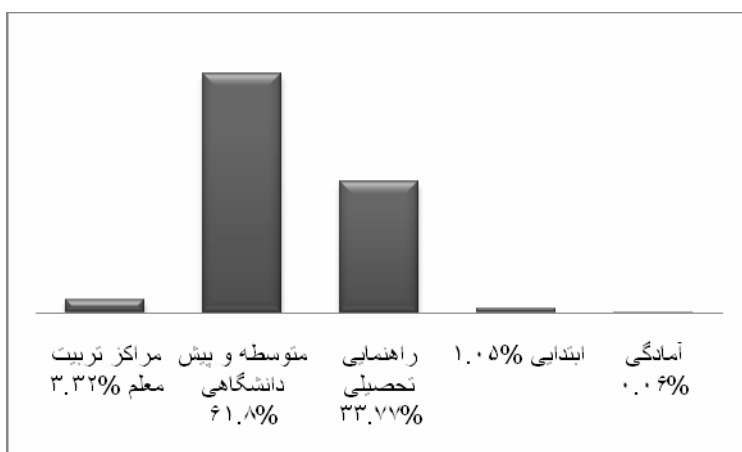
جدول شماره ۱۰ - توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش کشور، مناطق شهری و روستایی در سال تحصیلی

۸۶-۱۳۸۵

دوره تحصیلی	کارشناسی ارشد و بالاتر	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	جمع کل	درصد
آمادگی	۰	۱	۱	۱	۳	۰/۰۶
ابتدایی	۰	۷	۱۵	۳۱	۵۳	۱/۰۵
راهنمایی تحصیلی	۱۴	۴۸۸	۷۰۲	۴۹۶	۱۷۰۰	۳۳/۷۷
متوسطه و پیش دانشگاهی	۶۸	۱۲۸۴	۷۷۲	۹۸۸	۳۱۱۲	۶۱/۸
مراکز تربیت معلم	۶	۶۸	۵۵	۳۸	۱۶۷	۳/۳۲
جمع	۸۸	۱۸۴۸	۱۵۴۵	۱۵۵۴	۵۰۳۵	—
درصد	۱/۷۵	۳۶/۷	۳۰/۶۸	۳۰/۸۷	—	۱۰۰

تعداد کتابداران با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر در مجموع ۸۸ نفر (۱/۷۵ درصد) و کتابداران با مدرک کارشناسی ۱۸۴۸ نفر (۳۶/۷ درصد) و کتابداران با مدرک کاردانی و دیپلم تقریباً برابر و به ترتیب ۱۵۴۵ (۳۰/۶۸ درصد) و ۱۵۵۴ (۳۰/۸۷ درصد) هستند.

جدول شماره ۱۰، آمار کتابداران زن و مرد (بدون تفکیک) کتابخانه‌های آموزشگاه‌های شهر و روستای کشور را در بر می‌گیرد. برابر جدول کمترین کتابداران ۳ نفر (۰/۰۶ درصد) در آمادگی و بیشترین کتابداران ۳۱۱۲ (۶۱/۸ درصد) در متوسطه و پیش‌دانشگاهی و در درجه دوم ۱۷۰۰ نفر (۳۳/۷۷ درصد) در راهنمایی تحصیلی مشغول هستند.

نمودار شماره ۱۰- توزیع فراوانی کتابداران رسمی و پیمانی مرد و زن آموزش و پرورش کشور، مناطق شهری و روستایی در سال تحصیلی

۱۳۸۵-۸۶

نتیجه‌گیری‌ها و تحلیل داده‌ها

سرشماری (۱۳۸۵) برای یاد دادن و یاد گرفتن

دانش به کتابخانه‌های آموزشی نیازمندند.

- برابر داده‌های آماری جدول ۴ در مجموع ۱۴۵۲۴۱ آموزشگاه در سطح کشور وجود دارد که ۶۷۳۱۱ باب آن (۴۶/۴ درصد) در شهرها و ۷۷۸۵۰ باب آن (۵۳/۶ درصد) در روستاها قرار دارند.

- برابر محتوای جدول ۱ و ۳، در کشورمان در مجموع نزدیک ۱ میلیون معلم و نزدیک ۱۵ میلیون دانش‌آموز وجود دارد که می‌توان نتیجه گرفت، نزدیک ۱۶ میلیون معلم و دانش‌آموز حدود ۲۳ درصد جمعیت کشورمان (برابر

- برابر جدول در کل کشور ۲۲۱۱۸ آموزشگاه، کتابخانه دارد که ۱۶۴۴۹ باب آن (۷۴/۳۷ درصد) در شهرها و ۵۶۶۹ باب آن (۲۵/۶۳ درصد) در روستاها هستند. در نتیجه در ۱۲۳۱۲۳ آموزشگاه هیچ نوع کتابخانه‌ای وجود ندارد که سهم شهرها ۵۰۹۴۲ آموزشگاه و سهم روستاها ۷۲۱۸۱ آموزشگاه است. به عبارت دیگر ۷۵/۶ آموزشگاه‌ها در شهرها و ۹۲/۷ درصد آموزشگاه‌ها در روستاها، فاقد هر نوع کتابخانه-ای هستند. به معنای دیگر ۲۴/۴ درصد (کمتر از یک-چهارم) کتابخانه‌های شهری و ۱۷/۳ درصد کتابخانه‌های روستایی به ظاهر دارای کتابخانه هستند.
- برابر یافته جدول ۶ در ۲۲۱۱۸ (۱۵/۲۳ درصد) آموزشگاه‌های شهری و روستایی به ظاهر کتابخانه وجود دارد و در ۱۲۳۱۲۳ (۸۴/۷۷ درصد) آموزشگاه‌های شهری و روستایی هیچ نوع کتابخانه‌ای وجود ندارد.
- برابر جدول ۵ فقدان کتابخانه آموزشی در شهرها و دوره‌های ابتدایی بیشتر از متوسطه عمومی و در متوسطه عمومی بیشتر از راهنمایی تحصیلی است. باز بر اساس یافته جدول ۵ فقدان کتابخانه آموزشی در روستاها چشمگیرتر است. زیرا کمبود کتابخانه در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی تحصیلی روستایی در حد دو برابر و در متوسطه عمومی در حد بیش از چهار برابر آموزشگاه‌های شهری است. گذشته از این‌ها برابر اسناد و مدارک موجود و برابر مشاهداتی که توسط بسیاری از افراد و از آن جمله اولیا و معلمان و کارکنان آموزش و پرورش صورت گرفته است، تعداد قابل توجهی از کتابخانه‌های آموزشی موجود که وسیله گزارشگران آموزشگاه‌ها، کتابخانه محسوب شده‌اند، در اتاق-های مدیران و معلمان، نمازخانه‌ها، راهروها و اتاق‌های معمولی و کوچک در داخل یک تا چند
- قفسه تشکیل شده‌اند که با معیارهای اصولی و جهانی نمی‌توان اسم کتابخانه بر آن‌ها گذاشت (مجیدی، ۱۳۸۲)
- "شورای ترویج کتابخوانی و ایجاد کتابخانه در واحدهای آموزشی" سابق وابسته به اداره کل امور فرهنگی و هنری در معاونت پرورشی آموزش و پرورش، سال‌ها با سلیقه خود کتاب-هایی را تهیه و برای کتابخانه‌های آموزشی فرستاده است. اکنون نیز "ستاد برنامه‌ریزی امور کتاب، کتابخوانی و کتابخانه‌های مدارس کشور" در وزارت آموزش و پرورش همان وظیفه را بر عهده دارد. حاصل کار آنکه اکنون ۴۶/۵ میلیون جلد کتاب در ۲۲۱۱۸ کتابخانه آموزشی وجود دارد که سهم هر کتابخانه روی هم رفته ۲۱۰۳ کتاب می‌شود.
- برابر جدول ۶، از این تعداد کتاب ۳۶ میلیون و خرده‌ای جلد (۷۸/۸۵ درصد) کتابخانه‌های آموزشی شهری و نزدیک ۱۰ میلیون جلد (۲۱/۵ درصد) در کتابخانه‌های آموزشی روستایی جای دارد. یعنی حدود $\frac{4}{5}$ کتاب در کتابخانه‌های شهری و حدود یک‌پنجم کتاب‌ها نیز در کتابخانه‌های آموزشی روستایی جای گرفته است.
- بین تعداد دانش‌آموزان مقطع‌های تحصیلی و تعداد کتاب‌های کتابخانه‌های آن‌ها رابطه معکوس وجود دارد. درصد تعداد دانش‌آموزان در مقطع‌های تحصیلی ابتدایی و راهنمایی تحصیلی و متوسطه عمومی به شرح زیر است: ۳۹ درصد، ۲۶/۴ درصد و ۱۹/۶ درصد. و درصد تعداد کتاب‌های مقطع‌های تحصیلی برعکس بالایی به شرح زیر است: ۲۶/۲ درصد، ۲۸/۸۷ درصد و ۳۱/۳۶ درصد است. و این نشانه آن است

می‌دهد که کتابخانه‌های آموزشگاهی، در وضعیت‌های نامطلوبی به سر می‌برند. مشخص نبودن جایگاه‌های عینی آموزشگاهی در منشور نظام آموزش و پرورش، نبود کتابخانه در بسیاری از آموزشگاه‌ها، بودن کتابخانه‌های نامناسب در تعداد محدودی از آموزشگاه‌ها، نداشتن بودجه و اعتبار مالی مستقل و مشخص، اختلاف فاحش بین کتابخانه‌های آموزشگاهی شهری و روستایی، نبود کادر فنی و متخصص لازم یعنی نبود کتابدار در آموزشگاه‌ها، عدم توجه به نیازها و خواست‌های عینی و عاطفی دانش‌آموزان، نامتعادل بودن مجموعه‌ها از نظر کمی و کیفی، عدم یکنواختی در سازماندهی، کمبود شدید فضا و مکان و نبود تجهیزات و وسایل مورد نیاز از جمله مشکلات هستند (مجیدی، ۱۳۸۲)؛ تقی‌پورحیدری، (۱۳۷۴)؛ خسروی، (۱۳۷۳).

منابع و مآخذ

- ۱- آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵. تهران: معاونت برنامه‌ریزی و توسعه مدیریت وزارت آموزش و پرورش، دفتر آمار و برنامه‌ریزی و بودجه.
- ۲- ابرامی، هوشنگ. (۱۳۵۷). کتاب و پدیده کم‌رشدی. تهران: مرکز اسناد آسیا.
- ۳- باب‌الهُوائِجی، فهیمه. (۱۳۶۶). "علل عدم تداوم پویایی کتابخانه‌های دبیرستانی در ایران" پایان‌نامه فوق لیسانس کتابداری، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- ۴- بیانی، احمد. (۱۳۵۶) "بررسی وضع کتابخانه‌های دبیرستانی در سال تحصیلی ۵۵-۵۶". نشریه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران. دوره هفدهم، شماره اول (پاییز و زمستان ۷۰)، ۶۵-۸۴.
- ۵- تقی‌پورحیدری، مهدی. (۱۳۷۴). "طرح پیشنهادی سازمان و شبکه کتابخانه‌های آموزشگاهی برای وزارت آموزش و پرورش کشور". پایان‌نامه فوق

که مسئولان آموزش و پرورش از نظر تهیه کتاب، دبیرستان‌ها را در اولویت قرار داده‌اند.

- در مجموع کتابخانه‌های آموزشگاهی ۵۰۳۵ نفر مرد و زن به عنوان کتابدار مشغول هستند که ۴۵۶۰ نفر (۹۲/۳۵ درصد) آن‌ها در شهرها و ۳۸۵ نفر (۷/۶۵ درصد) در روستاها شاغل‌اند.

- آمار آموزش و پرورش از کیفیت و نوع کتاب‌ها هیچ اطلاعی را به دست نمی‌دهد. ولی در بررسی خسروی (۱۳۷۳) در مورد دبیرستان‌های تهران انجام داده و نگارنده در پیشینه پژوهش به آن اشاره کرده است، می‌تواند کیفیت کتاب‌های کتابخانه‌های آموزشگاهی را تا حدودی زیادی نشان دهد.

بررسی خسروی نشان می‌دهد که علاقه و گرایش دانش‌آموزان به مطالعه موضوع‌های گوناگون از نظر کثرت به ترتیب زیر بوده است: ادبیات و شعر (۲۰/۷۷ درصد)، تاریخ (۱۴/۶ درصد)، علمی و فنی (۱۲/۹ درصد)، داستان (۱۱/۴ درصد)، کمک‌درسی (۱۰/۸ درصد)، مذهبی (۱۰/۶ درصد)، هنر (۹ درصد)، دایره‌المعارف‌ها (۶/۲ درصد) و کتاب‌های مرجع و سرگرمی (۲/۷ درصد). اما درصد موضوع کتاب‌های دبیرستانی موجود، به شرح زیر بوده است: ۷۴/۹ درصد مذهبی، ۱۸/۱ درصد علمی و فنی، ۲/۳ درصد داستان، ۱/۸ درصد ادبیات، ۱/۳ درصد تاریخ و ۱/۶ درصد سایر موضوع‌ها. یعنی از مجموع کل موضوع‌ها ۷۴/۹ درصد کتاب‌های مذهبی و ۲۵/۱ درصد از آن بقیه موضوع‌ها بوده است. همه ارقام به این معنی است که بخش عمده‌ای از کتاب‌ها، در زمینه بعضی از موضوع‌ها تورم پیدا کرده و جاذبه و رغبتی را برای مطالعه دانش‌آموزان بر نمی‌انگیزند. در واقع با گردآوری مجموعه‌های غیرهمگن، یکسویه و سلیقه‌ای در آموزشگاه‌ها، خواسته‌ها و نیازها و علاقه‌های واقعی دانش‌آموزان، نادیده گرفته شده است.

نتیجه حاصل از این بررسی و اظهارنظرها و یافته‌های دیگر پژوهشگران، مسئولان و دست‌اندر درکاران نشان

- ۱- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان. ج. ۱. (۱۳۷۱). زیر نظر توران میرهادی، ایرج جهانشاهی. تهران : شورای کتاب کودک .
- ۶- خسروی، فریبرز. (۱۳۷۳). کتابخانه های آموزشی گاهی ایران. تهران: مؤسسه فرهنگی صالحین.
- ۷- داورپناه، محمدرضا. (۱۳۷۵). "بررسی نقش کتابخانه های مدارس ابتدایی در تقویت آموزش و ایجاد عادت مطالعه". پیام کتابخانه، ۲ (تابستان ۱۳۷۵): ۱۴-۲۰.
- ۹- مجیدی، موسی. (۱۳۸۲). راهنمای ایجاد و گسترش کتابخانه های آموزشی گاهی. تهران : انتشارات مدرسه
- ۱۰- موکهرجی، آ. ک. (۱۳۶۸). تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسداله آزاد . مشهد : آستان قدس رضوی.

